

BEZGEK

Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi
Journal of Teaching Turkish Language to
Foreigners

Araştırma Makalesi

Cilt 1 (2022) Sayı 1 52-65

Gülten Dayıoğlu'nun “Yurdumu Özledim” Adlı Eserinden Hareketle Avrupalı Türklerin Eğitim, Dil ve Kültür Alanında Karşılaştığı Sorunlar*

From Gülten Dayıoğlu's “Yurdumu Özledim”, the Problems Encountered by European Turks in the Field of Education, Language and Culture

 Muhammet Lütfü AKYÜZ¹

Akyüz, M. L. (2022). Gülten Dayıoğlu'nun “Yurdumu Özledim” adlı eserinden hareketle Avrupalı Türklerin eğitim, dil ve kültür alanında karşılaştığı sorunlar. *Bezgek yabancılar Türkçe öğretimi dergisi*, 1(1), 52-65. <http://dx.doi.org/10.56987/bezgek.3>

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 18.07.2022
Kabul Tarihi: 09.09.2022
Yayın Tarihi: 15.09.2022
Anahtar Sözcükler

Almanya
Türkçe eğitimi
Eğitim
Kültür
Dil

Article Info

Received: 18.07.2022
Accepted: 09.09.2022
Published: 15.09.2022

Öz

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaralarını sarmaya çalışan Almanya'da endüstrinin de gelişmeye başlamasıyla iş gücü açığı ortaya çıkmıştır. Almanya, Türkiye ile 1961 yılında İş Gücü Alımı Anlaşması yaparak Türkiye'den işçi almaya başlamıştır. İş bulmak amacıyla Türkiye'den Almanya'ya göç eden Türkler orada çeşitli sıkıntılarla karşılaşmışlardır. Karşılaştıkları sorunlar arasında eğitim, dil ve kültür gibi sorunlar yer almıştır. Yaşanan bu sıkıntılar çeşitli televizyon yayınlarına ve çeşitli yazılara konu olmuştur. Toplumun bir parçası olan yazarlarımız bu sıkıntıya kayıtsız kalmayarak eserlerinde bu sıkıntıya yer vermeye başlamışlardır. Günümüz Türk edebiyatının en soluklu yazarlarından biri olan Gülten Dayıoğlu da bu sıkıntıya kayıtsız kalmayarak “Geride Kalanlar”, “Geride Kalanlar”, “Yurdumu Özledim” ve “Ben Büyüyünce” adlı eserlerinde yer vermiştir. Dayıoğlu, *Yurdumu Özledim* adlı eserinde; ailesiyle birlikte Almanya'ya giden özelden Atıl karakterinin genelde Türk çocuklarının okula uyum sağlamada zorlanmaları, bilmedikleri bir dilde eğitim görmeleri, Alman öğretmen ve öğrenciler tarafından dışlanmaları, kültür karmaşası yaşayan çocukların yaşamlarını gözler önüne sermiştir. Avrupalı Türklerin yaşamış olduğu sorunları belirlemek amacıyla Gülten Dayıoğlu'nun *Yurdumu Özledim* adlı eseri tarama yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda Almanya'da yaşayan Türklerin dil, kültür ve eğitim alanında sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir.

Abstract

In Germany, which is trying to heal its wounds after the Second World War, a labor shortage has emerged as the industry has also begun to develop. Germany started to recruit workers from Turkey by signing a Labor Recruitment Agreement with Turkey in 1961. Turks who immigrated to Germany from Turkey to find a job have encountered various difficulties there. Among the problems they faced were problems such as education, language, and culture. These problems have been the subject of various television broadcasts and various articles. Our writers, who are

* 31 Temmuz- 4 Ağustos 2017 tarihleri arasında Bosna Hersek'in Saraybosna şehrinde TDK tarafından düzenlenen *Uluslararası Genç Türkologlar Dil Sempozyumu*'nda bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Erzurum, Türkiye, muhammetl.akyuz@gmail.com

Keywords

Germany
 Turkish education
 Education
 Culture
 Language

part of society, have not remained indifferent to this problem and have started to include this problem in their works. Gülten Dayıoğlu, one of the most important writers of today's Turkish literature, did not remain indifferent to this distress and included them in her works titled "Geride Dönerler", "Geride Kalanlar", "Yurdumu Özledim" and "Ben Büyüyünce". Dayıoğlu, in his work *Yurdumu Özledim*; revealed the lives of children experiencing cultural confusion within the fact of the character of Atıl, who went to Germany with his family and had difficulties in adapting to school, and within the fact that Turkish children, in general, who had difficulties in adapting to school, that they were educated in a language they did not know, that they were ostracized by German teachers and students. To determine the problems experienced by the European Turks, Gülten Dayıoğlu's work named *Yurdumu Özledim* was analyzed using the document analysis method. As a result of the examination, it was found that Turks living in Germany have problems in language, culture, and education.

Giriş***Almanya'ya Türk İşçi Göçünün Kısa Bir Öyküsü***

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya, endüstrisini hızlı bir şekilde geliştirmeye başlayınca 1950'li yılların ortalarından itibaren iş gücü açığı sorunuyla karşılaşmıştır. İş gücü fazlası olan ülkelerden iş gücü talebinde bulunmuş ve bu ülkeler de bu taleplere yanıt vermişlerdir. Talep veren ülkeler arasında Türkiye de vardır. Almanya'ya ilk Türk işçi göçü 1956-57 yılları arasında kendi girişimleriyle gelen işçilerden ibarettir. İlk gelen işçiler kendi olanaklarıyla Alman kuruluşları ve işverenleriyle bağlantı kurmuşlar ve resmî olmayan ilk Türk göçmenlerini oluşturmuşlardır (Akkaya, 2006). İlerleyen zamanlarda Federal Almanya ile imzalanan 31.10.1961 tarihli "İş Gücü Alımı Anlaşması" Türk işçilerinin çalışmak üzere Avrupa ülkelerine gidişlerinin başlangıcı olarak da kabul edilmektedir. (Köksal, 1986, s. 56).

Yapılan bu karşılıklı anlaşmalar neticesinde iş gücü akımı kısa sürede hız kazanmış 1960'ta Türkiye'den 2700 işçi Almanya'ya giderken 1963'te bu sayı 27.500'e, 1967'de 204.000'e yükselmiştir (Abadan, 2002, s. 43; Turan, 1997, s. 14). İşçilerin bir yıllık çalışmadan sonra ülkelerine dönecekleri varsayılır ve işçilerin ailelerinin yanlarında gitmesine izin verilmez. Bir yılın sonunda işçiler dönmeye razı olmamış, daha uzun süre kalarak daha çok para kazanmak ve yurda yüksek bir miktarda birikimle dönmek istemişlerdir (Abadan, 2002, s. 44).

Alman Hükümeti başlangıçta gelen bu işçilerin bir yıl sonra tekrar geri dönebileceği fikrine inansa da süreçteki bazı gelişmeler durumun seyrinin farklılığını göstermiştir (Gölbaşı, 2010). Almanya'nın rotasyon ilkesini askıya almasıyla işçi göçü geçicilikten kalıcılığa doğru bir yön almaya başlamıştır (Kolaç, 2008). Rotasyon ilkesiyle bir Türk işçi Almanya'da en fazla iki yıl kalabilmekteydi. Rotasyonun kaldırılmasıyla geçici olan göç yerini kalıcılığa bırakmaya başlamıştır. Misafir işçi sayısının giderek artması Alman toplumunun çoğunluğunda kaygıya sebep olmuştur.

1966-67'de otomobil fabrikalarında çıkan kriz sonucunda aralarında Türk işçilerin de bulunduğu yaklaşık 70 bin işçi işten çıkarılmıştır (Gölbaşı, 2010). 1973 yılında ise Almanya'da petrol krizi ve ekonomik durgunluk nedeniyle işçi alımı durdurulmuştur. Bu durdurma kararı alındığında ülkedeki Türk işçi sayısı 900 bine ulaşmıştır. Almanya bu tarihten itibaren toplumunun da talebiyle diğer ülkelerden gelen yabancı iş gücünün ülkeye gelmemesi için sert önlemler almaya başlarken diğer taraftan da aile birleşimine imkân tanımıştır. Bu sağlanan imkân sayesinde işçilerimiz Türkiye'deki ailesini yanlarına almaya başlamıştır. Federal Alman Hükümetinin çocuklara vermiş olduğu paraları yeniden düzenlemesi, eşlere ve çocuklara çalışma izni vermesi aile birleşimi uygulamasını

güçlendirmiştir (Gölbaşı, 2010). Böylelikle Türkler, misafir işçi kimliğinden yavaş yavaş sıyrılıp Avrupalı Türk kimliğine bürünmeye başlamıştır.

Almanya, Türk işçilerini çocuklarını Almanya'ya getirmeleri konusunda teşvik etmiştir. İşçi çocuklarının Almanya'ya gelmesi onların eğitim sorununu da beraberinde getirmiştir. İşçi çocuklarının eğitimi konusunda farklı modeller kullanılmıştır. Bir tarafta uyumu kolaylaştırmak için Almanca eğitim veren *Batı Berlin Modeli*'nin, diğer tarafta ise geriye dönüşleri artırmak için işçi çocuklarına özel sınıflarda kendi ana dilleriyle eğitim verildiği *Bavyera Modeli*'nin uygulanıyor olması Türk işçilerinin ülkeye yerleştirilmesi konusunda hükümetin kararsızlık yaşadığını göstermektedir (Martin, 1991, s. 36).

Alman Hükûmetinin “geriye dönüşü desteklemek” amacıyla uygulamış olduğu politikalar etkili olmaz. 1976 yılına gelindiğinde Almanya'ya gelen Türk sayısı tekrar artmıştır. 1980'li yıllarda Türkiye'deki yaşanan askerî darbe, ekonomik kriz ve artan terör olayları Avrupa'ya göçü yeniden hareketlendirmiştir. Bu göçten en çok payını alan devlet yine Almanya olmuştur. Bu yıllarda Almanya'daki göçmen Türk sayısı 212.254'e ulaşmıştır Göç dalgası tüm hızıyla devam ederken buna paralel olarak yabancı düşmanlığı da aynı hızla artış göstermiştir. Bu düşmanlığın doğrudan Türklere yapıldığı görülmektedir (Kolaç, 2008).

1980'li yıllara gelindiğinde Almanya'daki siyasi hareketlerin etkisiyle göçmenleri dönüştürme politikası gündeme gelmiştir ve 1983 yılında “yabancıların dönüşlerini özendirme yasası” yürürlüğe girmiştir (Abadan, 2002, s. 58).

1990'lı yıllar ise Almanya'da göçmenlerin yaşam şartlarının giderek zorlaştığı dönem olmuştur. 1991 yılında yürürlüğe giren “Yabancılar Yasası” göçmenlerin birçok konuda sıkıntı yaşamalarına neden olmuştur. Göç hareketlerinin başlangıcından itibaren gitgide büyüyen ve kalabalık bir nüfusa ulaşan göçmenler, özellikle de Türkler, Alman toplumunca düşman olarak algılanmaya başlanmıştır (Gölbaşı, 2010).

Avrupa ülkeleri başlangıçta iş gücü alımına sadece ekonomik olarak yaklaşmışlar ileri zamanlarda oluşacak toplumsal sorunları hesaba katmamışlardır. Hâlbuki göç sadece ekonomik değildir. Ekonomik yönünün yanında sosyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel, dinsel ve eğitimsel yönleri de vardır. Avrupa ülkelerine göç eden Türkler özellikle kültürel, dinsel ve eğitsel konularda pek çok sorunla karşı karşıya kalmıştır.

Avrupa'ya göç eden Türkler özellikle benliklerini korumaya çalışmışlardır. Yurtlarda kendi dil ve kültüründen bir grup insanlarla birlikte yaşadıkları için başka bir dile ihtiyaç duymadan, yaşamlarında değişiklik yapmadan kendi kültürlerine uygun davranışlar sergilemektedirler. Bu durum işçilerin, içinde bulunduğu yeni düzene ayak sağlayamamalarına, o toplumun insanlarıyla iletişim sıkıntısı yaşamalarına sebep olmuştur.

Göçmen işçilerin yaşadığı sorunlardan birisi de barınma ile ilgili sorunlardır. Bu sorunun temel nedeni ise dil sorunudur. Dil bilmediklerinden dolayı konut temini için gereken formaliteleri öğrenemeyip haklarını alabilmek için kendilerini ifade edememişlerdir. İşçiler Almanca bilmedikleri için çalışma haklarıyla ilgili pek çok bilgiden mahrumdurlar. Hangi haklara sahip olduklarını bilmeyen işçiler âdeta bir köle gibi çalıştırılmıştır. Alman işverenlerin işçi haklarına uymayan tavırlarıyla karşılaşmış, hakları yok sayılmıştır (Gölbaşı, 2010).

Türklerin yaşadığı bir başka uyum sorunu ise banyoların kullanımında olmuştur. Banyoların topluca ve giysisiz olarak yapılması, hamamda bile peştamalının düşmesinden korkan Türk insanı için

oldukça zor bir durumdur. Temizliğe çok önem veren Türk işçileri bu durumu yadırgayıp banyolardan yeterince yararlanamamıştır (Abadan, 1964, s. 105).

Küçük yaşlarda aileleriyle birlikte Almanya'ya giden ya da Almanya'da doğan çocuklar ebeveynleri çalıştığından bir bakıcının elinde büyüdüğü için aileleriyle fazla vakit geçiremediklerinden dolayı ana dillerini yeterince öğrenememişlerdir. Anne babasından ve dolayısıyla Türk kültürü ve değerlerinden uzak kalan çocuklar, kendi dillerine ve kültürlerine yabancılaşmış; Alman değerler sistemi içinde bir Alman gibi yetişmişlerdir (Gölbaşı, 2010).

Edebî eserler, insanlar etrafında gelişen olayları konu edinir. Bu doğrultuda, edebî eserlerde göç eden insanların başından geçen olaylara yer verildiğini görmek mümkündür (Yakar, 2016). Bir insanın doğup büyüdüğü yerden bir başka yere göç etmesi çeşitli zorlukları beraberinde getirir. Toplumun sesi olan yazar / sanatçılar da bu zorlukları eserlerine yansıtılmışlardır.

Çocuk edebiyatının en önemli yazarlarından olan Gültен Dayıoğlu yazın hayatına başladığı dönemlerde dönemin en önemli sorunlarından olan dış göç sorununa eserlerinde yer vermiştir. Dayıoğlu, eserlerinde göçmenlerin göç ettiği yerlerde ve yurda döndüklerinde yaşadığı sorunlara ayrıntılı bir şekilde değinmiştir.

Bu çalışmada Gültен Dayıoğlu'nun "Yurdumu Özledim" adlı eserinde özalde Atıl karakterinin genelde tüm göçmen çocukların yaşadığı sıkıntıları tespit etmek amaçlanmıştır. Yurt dışında yaşayan Türklerin yaşadığı sıkıntılar edebî eserlerde kendisine yer bulmasına rağmen alan yazın tarandığında bu eserleri konu edinen çalışmaların çok az sayıda olduğu görülmüştür. *Yurdumu Özledim* romanı dış göçün beraberinde getirdiği eğitim, dil ve kültür sorununu gün yüzüne çıkaran eserlerden birisidir. İlgili çalışma, alan yazındaki eksikliği gidermeye katkıda bulunacaktır.

Çalışmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Ekonomik sebeplerden dolayı ülkelerini bırakıp Almanya'ya göç eden ailelerin yaşadığı sıkıntılar incelediğimiz esere nasıl yansımıştır?
- Türkiye'de eğitimlerini yarıda bırakıp ailesiyle Almanya'ya göç eden çocukların Alman okullarında yaşadıkları eğitim sorunları *Yurdumu Özledim* adlı eserde nasıl yer bulmuştur?
- Göçmen ailelerin dil konusunda yaşadığı sıkıntılar *Yurdumu Özledim* adlı eserde nasıl ele alınmıştır?
- Küçük yaşta Türkiye'den ayrılan çocukların kendi kültürlerini yeterince yaşayamadan kendilerini başka bir kültür içinde bulmasından dolayı yaşadıkları kültür uyumsuzluğu *Yurdumu Özledim* adlı eserde nasıl yansıtılmıştır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Göç olgusunun yarattığı dil, kültür ve eğitim sorununu tespit etmek amacıyla tarama modelinde yapılan bu çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmayı, Yıldırım ve Şimşek (2013) "Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlamışlardır (s. 45).

Araştırmanın Veri Kaynağı

Edebî eserlerde Avrupa’da yaşayan Türklerin karşılaştığı sorunların tespit edilmesi aşamasında Gülten Dayıoğlu’nun kaleme aldığı *Yurdumu Özledim* adlı eser incelenmiştir.

Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesinden faydalanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217).

Gülten Dayıoğlu’nun *Yurdumu Özledim* adlı eserinde Avrupalı Türklerin karşılaştıkları sorunlar olarak düşünülen ifadeler öncelikle araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Daha sonra bu ifadeler, Türkçe eğitimi alanında görev yapan 1 doçent, 2 araştırma görevlisi tarafından incelenerek kendilerinden bu ifadelerin araştırmacı tarafından belirlenen sorunları ifade edip etmediğini belirtmeleri istenmiştir. Araştırmacılar arasında görüş ayrılıklarının olduğu sorun ve sorunun hangi alanda olduğu üzerine tartışılarak söz konusu sorun ilgili alana yerleştirilmiştir.

Araştırmada verilerin değerlendirilmesinde nitel veri analizi tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259).

Bulgular

Eğitim Sorunu

Türk çocuklarının Almanya’da karşılaştığı en büyük sorun eğitim sorunudur. 0-6 yaş grubu çocuklar ilk olarak “Kindergarten” adı verilen çocuk yuvalarında eğitime başlamaktadırlar (Turan, 1997, s. 190-191). Almanca eğitimini ilk kez bu okullarda almaktadırlar. Çocuk yuvaları Almanya’da eğitimin en önemli parçasıdır. Ancak göçmen Türk ailelerinin büyük bölümü çocuklarını bu eğitimden yoksun bırakmaktadır (Binay, 1983, s. 497). Türk aileleri, çocuklara küçük yaşta verilen eğitimden, çocukların bu eğitimin etkisiyle kendi ana dili ve kültürlerinden uzak kalacaklarını düşündükleri için uzak durmaktadırlar (Gölbaşı, 2010).

Göçmen ailelere konuk olarak bakıldığı için Alman okullarına giden çocuklara da konuk olarak bakılmış, gerekli eğitim verilmediği gibi eğitim sisteminde onlara uygun eğitim programları düzenlenmesi gereği görülmemiştir.

Çocukların eğitim hayatlarında yaşadığı sorunlar ve başarısızlıkların nedenlerinden biri de ebeveynlerinin ilgisizliğidir. Çocukların büyük bir ödev yüküyle karşılaşması, çalışan ebeveynlerin bu yük karşısında çocuklarını yalnız bırakmaları ve Türk ebeveynlerin Almanca bilmiyor olmaları çocukların ödevlerine yardımcı olmalarını mümkün kılmamaktadır.

Almanya’da doğan, küçük yaşta, okul çağına ya da ergenlik döneminde Almanya’ya gelen dil öğrenemeyen çocuk ve gençlerin eğitimleri büyük oranda yarım kalmıştır. Küçük yaşta Almanya’ya gelmiş ya da Almanya’da doğmuş ve okul öncesi öğrenim görmüş ve böylelikle yaşadıkları ülkenin dilini bilen çocuklar ise, genellikle öğrenimlerinde başarılı olmuşlardır.

Türkiye’deki eğitimlerini yarıda bırakıp Almanya’ya giden Türk çocukları Almanca bilmedikleri için temel eğitimlerine birinci sınıftan başlamak durumunda kalırlar. Kendi akran gruplarıyla değil de daha küçük yaşlardaki çocuklarla eğitim alacakları için bu durum ruhsal problemler

yaşamalarına ve okula uyum sağlayamamalarına sebep olur. Atıl'ın da eğitimine tekrar birinci sınıftan başlaması bu durumun bir göstergesidir:

“Nasıl olur? Sen birinci sınıfa başlayacaksın. Ben köyümde ikinci sınıfı bitirdim. Üçüncü sınıfın da yarısına kadar okudum. Burada seninle birlikte birinci sınıfa mı başlayacağım?”

Hans atıldı. “Elbette öyle olacak. Deminden beri bunu tartışıyoruz arkadaşlarla. Nedenini anlayamadın mı?”

“Yok,” dedi Atıl. “Aranızda çok hızlı konuşuyorsunuz, sözlerinizi izleyemiyorum.”

“Almanca ders kitaplarını okuyup anlayabilmen için çok iyi Almanca öğrenmen gerek. Bu da ancak birinci sınıftan başlayarak olur. Bizimle sınıfa gelersen, ders kitaplarındaki bilgileri anlayıp öğrenemezsin ki...”

Atıl'ın yüzü bulutlandı. “Doğru, Almanca bilmeden ders kitaplarını anlayamam. Anlamayınca da içindeki bilgileri öğrenemem. Demek bu yıl Eva gibi mini mini çocuklarla birinci sınıfta okuyacağım.” (s. 127).

Alman okullarında okuyan Türk öğrencilerin, uyum sorununu kolay atlatalmaları ve Almancayı kolay öğrenebilmeleri için birlikte oturmaları ve birbirleriyle konuşmaları yasaktır:

Sınıfta birbirinizle konuşmak yasak. Böyle yaparsanız Almanca öğrenemezsiniz. Burada hep Almanca konuşacaksınız. Hiçbir yabancı öğrenci arkadaşlarıyla kendi dillerini konuşmayacak. (s. 132)

Almanca bilmeyen öğrenciler Almanca işlenen dersleri anlamakta çok zorluk çekmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenleri ve arkadaşları tarafından dışlanmaları, aşağılanmaları göçmen çocukların eğitimlerinde başarısız olmalarına, okuldan soğumalarına neden olmuştur:

Öteki Türk öğrenciler de okula konuk gibi gidip geliyorlardı. Ama öğretmen yine de hoşnut görünmüyordu onlardan. İki bir okul müdürüne, yabancı çocukların sınıf düzenini bozmalarından, dersleri aksatmalarından yakınıyordu. İşin ilginç yanı, öteki öğretmenler de Atıl'ın öğretmeniyle ağız birliği yapmış gibiydiler. Her fırsatta sınıflarında bulunan yabancı işçi çocuklarından yakınıyorlardı. Aslında yabancı işçi çocukları arasında çok çalışkan, terbiyeli dengeli çocuklar da vardı. Okuldakilerin hepsi, öğretmenlerin dedikleri gibi, ‘Yetersiz, tembel, dengesiz, uyumsuz ve görgüsüz.’ değillerdi. Fakat öğretmenler bu tür çocukları bile görmezlikten geliyorlardı. Onların davranışlarının kökeni de velilere dayanıyordu. (s. 150-151).

Alman veliler, çocuklarının yabancı işçi çocukları tarafından yozlaştırılacağı korkusuyla çocuklarının yabancı işçi çocuklarıyla aynı sınıflarda ders görmelerine karşı çıkmışlardır. Bu sebeple okul yönetimine baskı yapıp yabancı işçi çocuklarına karşı öğretmenleri dolduruşa getirmişlerdir:

Ana babalar çocuklarının yabancı işçi çocuklarıyla aynı sınıflarda ders görmelerine karşıydılar. Yabancı işçi çocuklarının Alman çocuklarını yozlaştırmasından korkuyorlardı. Bu nedenle ikide bir öğretmenlere, hatta okul yöneticilerine baskı yapıyor, “Çocuklarımızın yabancı işçi çocuklarıyla birlikte eğitim ve öğretim görmesini istemiyoruz,” diyerek açıkça başkaldırıyorlardı. Oysa ülkedeki yasalar, 16 yaşına dek çocukların kesinlikle okula devamını gerektiriyordu. Dil, din, ırk ayrımı gözetmeyen bu yasalar, yabancı işçi çocuklarını da kapsamına alıyordu. Alman yetkililer bu yasa nedeniyle yabancı işçi çocuklarını Alman okullara almak zorunda kalıyorlardı. İşte öğretmenlerin sınıflarındaki yabancı işçi çocuklarından yakınıp durmaları bundandı. Yabancı işçi çocukları Alman okullarında gerçekten, “istenmeyen” sığıntılardı... (s. 151).

Göçmen aileler uzun süreli iş hayatlarından vakit bulup da çocuklarının eğitimleriyle ilgilenmedikleri için tüm bu sıkıntılardan bihaberdirler. Onlar, sadece çocuklarının Alman okullarına kabul edilmiş olmalarından memnun bir tavır içerisinde olup bir an önce çocuklarının iyi bir seviyede Almanca öğrenmelerini beklemektedirler:

Yabancı işçiler bu durumu bilmiyorlardı. Almanların çocuklarını kendi okullarına almalarından çok hoşnut görünüyorlardı. Almanca konuşurken, büyük zorluk çektikleri için çocuklarının bu dili öğrenmelerine olağanüstü önem veriyorlardı. Hele Atıl'ın babası!... Büyük umutlar bağlamıştı oğluna. "Bir iki yıl içinde Almanca okuyup yazmayı öğrenir. İş izlerken kimseye muhtaç olmam," diye keyiflenmekten kendini alamıyordu (s. 151).

Alman öğretmenlerin ayrımcı bir tavır sergilemesi, yabancı öğrencilerin başarılı olabilmesi için yardımcı olmamaları yabancı öğrencilerin eğitimlerinde başarısız olmalarının nedenlerinden birisidir. Alman öğretmenlerin yabancı öğrencileri sürekli görmemezlikten gelmeleri, onların çabalarını yok saymaları yabancı çocukların başarısızlığına ve okuma heveslerinin kaçmasına sebep olmuştur:

Okul açılalı üç ay olmuştu. Öğrenciler artık okuma kitaplarında üç beş dizelik basit parçaları okuyup yazabiliyorlardı. Bir gün Atıl canını dişine takarak öğrendiği parçayı sınıfta okumak istediğini belirtti. Öğretmene kendisini derse kaldırmaması için ilk kez rica etti.

Öğretmen kayıtsızlıkla dudak bükerek, "Olur," dedi. "Madem çok istiyorsun, haydi oku da görelim!" Atıl büyük bir coşkuyla kitaptaki Almanca parçayı okumaya başladı. Sınıfta ilk kez sesini duyurup varlığını kanıtlayacaktı. Öğretmenin ve öğrencilerin ilgisini toplayıp kendisini kabul ettireceğini umuyordu. Parçayı su gibi okuyup giderken, birden fisılдамalar ve gülüşmeler başladı. Atıl önce aldırmadı. Sesler yükselince, gözlerini kitaptan kaldırıp yardım istercesine öğretmene baktı. Fakat öğretmen de gülüyordu...

O günden sonra Atıl okuldan, öğretmenden, hatta tüm yabancılardan soğudu. Atıl derslere eskisi gibi önem vermiyordu. Parmak kaldırmıyor, söze karışmıyordu (s. 136-137).

Öteki Türk öğrenciler de okula konuk gibi gidip geliyorlardı. Ama öğretmen yine de hoşnut görünmüyordu onlardan. İki bir okul müdürüne, yabancı çocukların sınıf düzenini bozmalarından, dersleri aksatmalarından yakınıyordu. İşin ilginç yanı, öteki öğretmenler de Atıl'ın öğretmeniyle ağız birliği yapmış gibiydiler. Her fırsatta sınıflarında bulunan yabancı işçi çocuklarından yakınıyorlardı. Aslında yabancı işçi çocukları arasında çok çalışkan, terbiyeli dengeli çocuklar da vardı. Okuldakilerin hepsi, öğretmenlerin dedikleri gibi, 'Yetersiz, tembel, dengesiz, uyumsuz ve görgüsüz.' değillerdi. Fakat öğretmenler bu tür çocukları bile görmezlikten geliyorlardı. Onların davranışlarının kökeni de velilere dayanıyordu (s. 150).

Öğretmen çocuklara Almanca okuma yazma öğretmeye başlamıştı. Atıl bu dersleri çok severdi. Hele aritmetik derslerine büyük ilgi duyardı. Ama nedense öğretmen onun bu sevgi ve ilgisini görmezlikten geliyordu. Sınıfta soru sorduğunda Alman öğrencileri dinlemeyi yeğ tutuyordu. Öteki yabancı çocuklarda Atıl'ın durumundaydılar (s. 136).

Öğretmen yabancı öğrencilere karşı ilgisizliğini sürdürüyor, bu arada var gücüyle minik Almanlara okuma yazma öğretmeye çalışıyordu. Atıl onun bu tutumuna alabildiğine içerliyor, bu nedenle yine günden güne okulda soğuyordu (s. 158).

... Her geçen gün okuldan biraz daha uzaklaşıyordu. Yöneticiler de onun arkasını aramıyorlardı. Atıl, beni istemedikleri apaçık ortada. Okula gitmeyen Alman çocukların ailelerine hemen mektup yazıyorlarmış. Beni arayıp soran yok (s. 160).

Dil Sorunu

İnsan duygularını, düşüncelerini, isteklerini dil aracılığıyla ifade eder. Dil, duygu ve düşüncenin âdeta kabıdır. Bir milletin tüm duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile kuşaktan kuşağa aktarılır (Kaplan, 2014, s. 142). İletişimin en önemli ögesi olan dil, insanların birlikte yaşayabilmeleri, anlaşabilmeleri, bir toplum oluşturabilmesi için çok önemlidir. Bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsüdür. Bireyleri milletine, geçmişine, vatanına sıkı sıkıya bağlar. Dil, her yönüyle bir milletin kültürünün de aynasıdır. (Aksan, 2015, s. 13).

Dil sorunu, göçmenlerin yaşamını zorlaştıran en büyük nedenlerden birisidir. Dil bilmedikleri için yetkili kişilerle iletişime geçemeyen işçiler, akabinde eğitim, kültür, sosyolojik, psikolojik açıdan da birçok sorunla karşılaşmıştır. Özellikle Türk işçileri, diğer işçi grupları arasında dil bilmeyen en büyük gruptur. 1980’de yapılan bir araştırmaya göre Türk işçilerinin %29,5’inin hiç Almanca bilmedikleri görülmüştür. Dil öğrenmek istememelerinin temelinde tekrar Türkiye’ye geri dönme istekleri vardır (Abadan, 2002, s. 183).

Birinci kuşak göçmenlerin Almanca bilmemeleri, öğrenmek için çaba sarf etmemeleri, Alman toplumunun kültür ve dilinden soyutlanması, eğitim sisteminde ne Türkçenin ne de Almancanın tam olarak öğretilmemesi, çocukların yeterince Türkçe yazılı kaynaklara ulaşamaması gibi nedenlerle ikinci kuşak göçmen Türk çocukları ne ana dilleri Türkçeyi ne de Almanca’yı yeterince öğrenebilmişlerdir (Turan, 1997, s. 125-127). Yabancı bir toplum içinde dil bilmeden yaşamlarını devam ettirmeye çalışan göçmenler Almanlarla çok fazla iletişim kurmadan el kol hareketleriyle yaşamaya çalışmışlardır.

Atıl öylesine az Almanca sözcük biliyordu ki, basit tümceler kurmanın bile üstesinde gelemiyordu. İki yaşında çocuklar gibi kem küm ediyor, el kol hareketlerinden yararlanarak derdini anlatmaya çalışıyordu. Bu yolla evlerini tarif etti (s. 73).

Mahalledeki bakkalda yaptığı gibi satıcı kızın yanına gitti. Eliyle işaret ederek kendisiyle gelmesini belirtti. Genç kız onu güler yüzle izledi. Atıl tabancayı gösterdi. Birlikte satış tezgâhının olduğu yere döndüler. Satıcı kız bir fiş yazıp Atıl’ın eline vererek, ‘Parayı kasaya öde,’ dedi. Atıl bakkala her gidişinde bu tümceyle karşılaştığı için bu söyleneni hemen yaptı (s. 79).

İlkokul çağlarında Türkiye’den alınıp Almanya’ya götürülen çocuklar yeni bir dil öğrenme konusunda oldukça sıkıntı yaşamışlardır. Öğrendiği yeni Almanca kelimeleri amacına uygun kullanamama konusunda sıkıntılar çekmiş, kelimeleri telaffuz edememişler, arkadaşlarının, öğretmenlerinin önünde gülünç duruma düşmüşlerdir:

Dil bilmemek onu bunaltıyordu. Ana babasından öğrendiği Almanca sözcükleri çoğu kez yanlış kullanıyordu. Bu yüzden bakkalda sık sık zor duruma düşüyordu. Yanlış konuşmak korkusuyla alışverişi hep parmak işaretiyle yürütüyordu. Alacağı her şeyi önce gözleriyle arıyor, yerini saptadıktan sonra satıcıyı çağırıp gösteriyordu (s. 74).

Atıl önce duraksadı. Sonra gücünü toplayarak, ‘Ne oldu?’ dedi. ‘Neden gülüyorsunuz?’ Öğretmen kaşlarını çattı.

Çünkü gülünçsün! Okuduğun parçadaki Almanca sözcükleri köylü dilinde öylesine gülünçleştiriyorsun ki, arkadaşların kendilerini tutamıyorlar. Sen okurken sözcüklerin anlamları değişiyor. ‘Kaz’ı ‘Koz’, ‘Evet’i ‘Küvet’, ‘Baş’ı ‘Boş’, ‘Taş’ı ‘Yaş’ olarak okuyorsun. Neden güldüğümüzü anlayabildin mi? Haydi otur. İki parmak kaldırıp arkadaşlarını güldürerek sınıfın düzenini bozma! İyi okuyanları dinle. Hep dinle... (s. 136).

Almanca bilmediği için arkadaş edinme konusunda sıkıntı yaşayan Atıl, tesadüfen tanıştığı Bayan Frida sayesinde birkaç arkadaş edinir ve Bayan Frida'dan Almanca öğrenmeye çalışır:

Bayan Frida kısa sürede, günlük yaşamda gereksindiği pek çok sözcük ve tümce belletti ona. Atıl da yavaş yavaş Almanya'ya ve Almanlara ısınmaya başlamıştı. Artık eskisi gibi bunalmıyordu. Bayan Frida'yla sık sık gezmeye çıkıyorlardı. Kadın Atıl'ın omzuna yaslanarak yavaş yavaş yürüyor, yeri geldikçe sokaklarda gördükleri ilginç şeylerin Almanca adlarını öğretiyordu (s. 75).

Göçmen işçilerin dil öğrenme konusunda isteksiz oluşları, gerekli önemi vermemeleri onlara birçok konuda sıkıntı yaşatmıştır. Özellikle sağlık konusunda dil bilmemenin sıkıntısını çok yaşamışlardır. Atıl'ın babasının arkadaşı Hasan'ın yaşadığı olay da bu türdendir. Hasan'ın havuza düşmesi, Almanca bilmediği için Türkçe yardım istemesi ve etrafındakilerin Hasan'ı anlamadığı için yardım çağrısına kayıtsız kalmaları şöyle ifade edilmektedir:

Baba onu kurtaracak gücü kendinde bulamadı. Hasan'ın Türkçe imdat çağrısını çevredekiler anlamıyorlardı. Atıl tehlikeyi görünce, Bayan Frida'nın öğrettiği gibi, Almanca, 'İmdat! Yardım edin!' diye bağırmağa başladı. Dönüp kendisine bakanlara eliyle boğulmak üzere olan Hasan'ı gösteriyordu. Birkaç Alman genci onu sudan çıkardılar (s. 107).

Göçmen Türk çocukları eğitimlerine devam etmeleri için Alman okullarına gönderilmişler; Almanca bilmedikleri için eğitimlerinde başarılı olamamışlar diplomalarını bile alamamışlardır. "Yurdumu Özledim" romanında Atıl'ın Almanca bilmediği için anne babasının, oğulları için endişelenmeleri, mecburiyetten çocuklarını Alman okullarına vermeleri ve çocukların okula gitmelerinin zorunlu olması, şöyle dile getirilmiştir:

... Önümüzdeki ay okullar açılıyor. Her sabah erkenden kalkıp yollara düşmesi gerek."

Karı koca sofraya oturup karınlarını doyurmaya giriştiler. Ana ağzındaki lokmayı geveleyip yuttuktan sonra, babaya dönerek. "Onu gerçekten yollayacak mısın okula?" diye sordu.

"Elbette," dedi baba. "Cezası varmış. Yasalara göre on altı yaşına dek tüm çocuklar okula gitmek zorundaymış. Tercüman söyledi. Yollamazsak, polis peşimize düşermiş."

"İyi hoş ya, bu oğlan da doğru dürüst Almanca konuşmayı bilmiyor? Alman okulunda, Alman çocuklarının arasında hâli nice olur?"

"Başka çıkar yol yok," dedi baba. "Bazı semtlerde Türkiye'den gönderilen öğretmenler, Alman okullarının bir odasında kurs açıyorlarmış. Türk işçi çocukları orada birkaç saat bizim için yararlı bilgiler öğreniyor, sonra Alman çocuklarıyla birlikte Almanca derslere giriyorlarmış. Yakınlarda böyle bir kurs yok. İster istemez doğrudan Alman okuluna vereceğiz. İyi mi olur kötü mü bilmem gayrı... (s. 96-97).

Atıl'ın okula başlayacak olması anne babasını çok heyecanlandırır. Atıl'ın okula başladığında Almancayı öğrenebileceğini ve her işlerinde rahatlıkla kendilerine yardım edeceğini düşünürler. Artık çevirmenlere para harcamaya gerek kalmayacaktır:

Anası sevgiyle onun başını okşadı.

Hayırlı olsun. Senin su gibi Almanca okuduğunu düşledikçe sevinçten içim içime sığmıyor. Gayrı her işimizi sen görürsün, kimseden yardım istemeyiz (s. 119).

Babası ikide bir, 'Benim oğlum akıllıdır, tezden öğrenir Almancayı. O zaman Almanlarla olan ilişkimizi, çevirmenin yardımı olmadan yürütebiliriz, diyordu (s. 126).

Türkiye’de doğmuş, küçük yaşta Almanya’ya gitmek zorunda kalan çocuklar ana dillerini yeterince öğrenemedi Almancayla tanışmış, eğitimlerinde ana dillerinden çok Almancayla etkileşim hâlinde olduklarından zamanla ana dillerini unutmaya başlamışlardır. Atıl ve ailesinin göç yolculuğunda başka bir göçmen kadınla aralarında geçen konuşma bu durumun göstergesidir:

İnşallah Almanya’ya varınca, Almanca öğreniyorum diyerek ana dilini unutmazsın! Böylesi çok zor oluyor. Kızım bebekliğinden beri yuvada. Orada hep Almanca konuşuluyor. Akşamları kendisine öğretmeye çalıştığım Türkçeyi, ertesi gün unutuyor. Hatta Türkçe ‘su’ demeyi bile bilmiyor. Hele beni, ‘Mutti’, ‘mutti’ diye çağırması yok mu çileden çıkıyorum. Kaç kez ‘ana’ demeyi öğrettim. Ama inadından söylemiyor. Bazen ‘mutti’ dedikçe kendimi tutamayıp, ağzına vuruyorum... (s. 38).

Küçük yaşta Almanya’ya giden çocuklar çevresinde yeterince Türkçe yayın yapan gazete, dergi, kitap vb. olmadığı için Türkçelerini ilerletmemiş, zamanla geriletmişlerdir:

Fakat Atıl başlığın altındaki yazıları doğru dürüst sökemiyordu. Babası zorlayınca kem küm ederek okumaya başladı. Sözcükler anlaşılıyor, tümceler birbirini tutmuyordu. Çünkü Atıl okuyamadığı sözcükleri uydurup kafadan atıyordu.

“Haylaz domuz! Bu ne biçim okumak? Geçen yıl, sınıf birincisiyim, çok çalışkanım, öğretmen beni pek beğeniyor. Elime geçen her yazıyı su gibi okuyorum,” diye mektuplar yazıyordun buraya. İkinci sınıfın sonuna aldığın karnedeki notları bile yollamıştın bana. Yalan mıydı hepsi? Beni aldattın demek! Dilin kütük gibi. Bu yaşta ben senden daha iyi okuyorum.

...

Ana telaşla atıldı.

“Gördün mü başımıza geleni? Okumayı böylesine unutan, yazmayı daha çok unutmuştur. Kendimden biliyorum bunun böyle olduğunu (s. 122-123).

Kültür Sorunu

Göç hareketi insanların sadece ekonomik durumlarını etkilemez. Ekonomik durumlarının yanı sıra sosyal ve kültürel hayatlarını da etkiler. Göçmen Türk aileleri Türk kültürü içinde yetişmiş daha sonra Alman kültürü içinde yaşamaya başlamışlardır. Bunun sonucunda ne Türk kültürünü tam olarak yaşayabilmişler ne de Alman kültürünü tam olarak yaşayabilmişlerdir. İki kültür arasında bocalayıp durmuşlardır. Türk göçmen işçilerin karşılaştığı bu yeni kültürde denge kurmaları zor olmuştur. Bir yandan kendi dillerini ve kültürlerini yaşatarak asimile olmamak, öte yandan da içinde buldukları topluma uyum sağlamak ve dışlanmamak istemişlerdir (Turan, 1997, s. 22-23).

Özellikle ikinci kuşaklar daha çok kültür sorunuyla karşılaşmışlardır. Bu durumun oluşmasında ebeveynlerin iş hayatlarından dolayı çocuklarına karşı ilgisiz olmaları, kendi kültürel kimliklerini çocuklarına aşılayamamaları etkili olmuştur. İki kültür, iki dil ve iki yaşam biçimi arasında kalan yeni kuşaklar ya tümünden içinde yaşadığı toplumla bütünleşerek asimile olmuş ya saldırgan bir kişilik kazanmış ya da kayıtsızlıkla kendi içine kapanmayı seçmişlerdir. Seçmiş oldukları yol onların dil, kültür, toplumsal değerler, gelenekler ve serbest zaman etkinliklerine yansımıştır (Abadan, 2002, s. 180-183).

Türk kültürünün en önemli temel yapılarından olan aile yapısı da göçle birlikte değişime uğramıştır. Türk aile yapısında iş paylaşımı vardır. Evin en büyük erkeği olan baba ailesinin geçiminden sorumludur. Anne ise ev işlerinden sorumludur. Kadının iş hayatına girmesiyle Türk ailesinin geleneksel yapısında değişimler yaşanmaya başlamıştır. Ailede değişen değer yargıları, geleneksel rollerin

değişmesi anne baba ve çocuklar arasındaki ilişkileri de sekteye uğratmıştır. Ebeveynlerin çocuk üzerindeki etkisi, otoritesi azalmıştır (Abadan, 2002, s. 152).

Göçle birlikte yeni bir kültürle karşılaşan Türk işçiler, kendilerini ezen, hor gören Alman kültürüne karşı çıkıp kendi kültür ve geleneklerine sınımsız sarılmaya başlamışlardır. Türkiye'nin dört bir tarafından gelen Türkler, bir arada yaşamaya özen göstermiş getto tipi yerleşim yeri kurmuşlardır. Nereli olduklarına bakmadan hepsi aynı köydenmiş gibi birbirlerini kucaklayıp yaşamlarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Atıl'ın babasının karşılaştığı Türklerle yaşadığı ilişki bu durumun göstergelerinden biridir:

Daha sonra başka Türklerle karşılaştılar. Kadınlar, erkekler, hatta çocuklar Pazar yerine döndürmüşlerdi istasyonu... Babasının konuştuğu adamların kimi Malatyalı, kimi Samsunlu, kimi Kütahyalı, kimi Edirneliydi. Zonguldak'tan, İzmir'den, Konya'dan gelenler de vardı. Ama tümü de sanki aynı kentte, aynı kasabada ya da aynı köyde doğup birlikte büyümüşlerdi. Öylesine sıcak ve candan davranıyorlardı birbirlerine, Atıl bu candanlığa şaşırıp kalmıştı. İki de bir babasına soruyordu. "Demin konuştuğum adam nereli? Bu adam bizim köyden mi? Ötekini nereden tanıyorsun?"

Sonunda babası bu sorulardan usandı.

"Nene gerek, oğlum! Kim nereli olursa olsun. Türk ya, ötesine aldırma," diye çıkıştı.

Atıl o zaman yabancı bir ülkede başka başka kent, kasaba ya da köyden gelmenin önemsiz olduğunu anladı. Yurdun dört bir yanından gelen Türk işçilerini birbirine çeken güçlü bağın, "ulusal bağ" olduğunu sezinledi (s. 70-71).

Almanya'da eski gelenek ve kültürlerine bağlı bir şekilde yaşayan, değişikliklere ayak uydurmayan, yeniliklere kapalı göçmenler, Alman toplumunca horlanmış ve ilkel bulunmuşlardır. Almanlar ne Türklerin yaşadıkları bölgelere giderler ne de Türklerin kendi muhitlerine gelmelerini isterler. Alman ebeveynler çocuklarını göçmen arkadaşlarının evlerine dahi bırakmazlar:

Olmaz, dedi Eva. Anneannem, yabancı işçilerin evlerine girme. Sana kötülük edebilirler. Onlar çok kaba ve ilkel insanlar, diyor. Evinize girmek isterdim. Ama korkarım. Anneannem duyarsa öfkelenir (s. 113).

Almanya'da farklı inanç ve değerler sistemi içinde yaşayan göçmenler, kendi inanç ve değerlerini ifade etmekte zorluk çekmişler, hakarete uğramış, hor görülmüşlerdir. Atıl'ın domuz eti konusundaki sözleri bu durumun bir örneğidir:

Tüm uygar uluslar yiyor domuz etini. Yalnızca Müslümanlar yemiyor. Herhalde Müslüman olmayanların tümü de aptal değil. Kafanı işlet. Kötü olsa, biz yer miyiz? (s. 148).

Göçmenler bir yandan Alman kültürüne ayak uydurmaya çalışırken bir yandan da kendi kültür ve geleneklerini de korumaya çalışmışlardır. Alman kültürü karşısında var olmaya çalışmışlardır. Yıllarca Türkiye'de yaşamış, Türk geleneklerine göre yetişmiş gençlerin alışkanlıklarını hemen değiştirmesi kolay olmamıştır:

Ana akşam yemeğini hazırlamıştı. Tencereyi masaya koyarken, kolu iskemleye takıldı. Az kalsın yemek devriliyordu. Sıkıntıyla "Off," dedi. "Masada yemek yemeye alışamadım bir türlü. İskemleye oturunca kendimi minarenin tepesinde sanıyorum. Yediklerimin nereye gittiğini anlayamıyorum."

"Ben de" dedi baba. "Masada yerken, yemeklerde yer sofrasındaki tadı bulamıyorum."

Sonra Atıl' a döndü.

“Sen seviyor musun masada yemek yemeyi?”

Atıl başını öne eğmiş, gözlerini masa muşambasının çiçeklerine dikmişti. Babasının sorusunu duymadı. Baba, “N’oluyor?” gibilerden ananın yüzüne baktı. Ana, “Bilmem,” diye omuz silkti. Baba Atıl’ı dürtükleyerek sorusunu yineledi.

“Hey oğul, sen masada yemek yemeyi seviyor musun?” diyorum.

Atıl boş gözlerle baktı babasına ve soruyu tek sözcükle yanıtladı.

“Sevmiyorum.” (s. 135).

Sonuç Tartışma ve Öneriler

Daha iyi bir yaşam sürebilmek için ülkelerini terk ederek göçmen durumuna düşen insanlar bir yandan ekonomik refaha kavuşmanın mutluluğunu yaşamakta, bir yandan geride bıraktıkları ailelerini, yurtlarını özlemekte, bir taraftan da karşılaştıkları dil, eğitim, kültür vb. gibi sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Ülkemizden Almanya’ya göç eden Türklerin orada yaşamış olduğu sıkıntılara birçok yazarımız gibi Gülten Dayıoğlu da kayıtsız kalmayıp Avrupa’ya göç eden Türklerin yaşadığı sorunları *Yurdumu Özledim* adlı eserinde okuyucuya aktarmıştır.

Gülten Dayıoğlu’nun çalışmamıza konu olan eserindeki ifade edilen sorunlar sadece Türkler özelinde kalmayıp diğer ülke vatandaşlarının da yaşadığı sorunlar olarak görülmüştür. Bu yönüyle Dayıoğlu’nun *Yurdumu Özledim* romanı hem Türk edebiyatı hem de diğer ülke edebiyatları için önemlidir.

Göçmenlerin dil bilmedikleri için sosyal yaşamlarında el kol yordamıyla yaşamaya çalıştığı, Almanca bilmeyen çocukların arkadaş edinemediği ve Almanya’ya uyum konusunda sıkıntı çektikleri, Alman eğitim sistemine adapte olamayıp eğitimlerinde başarısız olup eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmaları eserde göçmenlerin dil konusunda yaşadığı sorunlar olarak tespit edilmiştir. Daha çok para kazanıp bir an önce ülkelerine dönme düşüncesinde olan anne babalar yoğun iş hayatlarından vakit bulup çocuklarının sorunlarıyla ilgilenememiş, derslerine yardımcı olamamış, çocuklarının dil öğrenmesi için onları dil okullarına göndermeye gerek duymamışlardır. Görüldüğü üzere eserde yer alan dil sorunu sadece göçmenlerin eğitim hayatını etkilememiş, iş, aile ve sosyal hayatlarını da olumsuz bir şekilde etkilemiştir.

Eserde göçmenlerin Almanya’da dil ve eğitim sorunları dışında kültür sorunu yaşadığı da görülmüştür. Göçmenler Almanya’ya geldiklerinde kendi kültürlerinden çok farklı bir kültürün içinde kendilerini bulmuşlardır. Bir yandan kendi kültür ve geleneklerini korumaya çalışırken diğer yandan da içinde buldukları yeni kültüre ayak uydurmaya çalışmalardır. Kültür ve geleneklerinden ödün vermeyen göçmenlerin gerici kabul edilmiş ve aşağılanıp hor görülmüştür. Özellikle küçük yaşta çocukların bir yandan aileden aldıkları kendi geleneksel değerleri diğer taraftan içinde buldukları Alman kültürü içinde kalarak çatışmalar yaşamaları onların ruhsal sıkıntılara düşmelerine neden olmuştur. İşlenen konulardan yola çıkarak Gülten Dayıoğlu’nun kültür alanında göçmenlerin yaşadığı sorunlara değindiğini göstermektedir.

İlgili eserde ifade edilenler çalışmayı şekillendiren sorulara cevap niteliğinde olup eserde Avrupa’ya göç eden Türklerin dil, kültür ve eğitim alanında sorun yaşadığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

Gülten Dayıoğlu gibi duyarlı yazarların eserlerin yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın yaşadığı sorunlar açısından inceleyen çalışmaların çoğaltılması alan yazına katkı sağlayacaktır.

Dayıoğlu'nun *Yurdumu Özledim* adlı eseri ait olduğu ülke vatandaşlarının ülke dışında yaşadığı sorunları yansıtan eserlerdendir. Dolayısıyla göçmenlerin yaşadığı sıkıntıları konu edinen eserlerin eğitim süreçlerine yansıtılması şüphesiz yurt dışında yaşayacak kişilerin sorun yaşamaması için bir kılavuz niteliğinde olacaktır.

İncelenen bu eserde bu kadar çok sorunun olması bu eserin konu ile ilgilenen araştırmacılara zengin bir araştırma kaynağı olacağı görüşünü desteklemektedir.

Kaynaklar

- Abadan, N. (1964). *Batı Almanya'daki Türk işçileri ve sorunları*. Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası.
- Abadan, N. (2002). *Bitmeyen göç, konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akkaya B. (2006). *Almanya'daki Türk medyası ve Türk medyasının Türk göçmenlerin kültürel yapısına ve entegrasyon çabalarına etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Binay, H. (1983). "Yurt dışındaki Türk işçi çocuklarının eğitimi", *Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2014). *Yurdumu özledim*. Altın Kitaplar Yayınevi.
- Gölbaşı, M. (2010). *Türk edebiyatında dış göç ve Gülten Dayıoğlu*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Kaplan, M. (2014). *Kültür ve dil*. Dergâh Yayınları.
- Kolaç, E. (2008). Gülten Dayıoğlu'nun yurdumu özledim romanında dış göç sorununun çocuk boyutu. *Turkish Studies*, 3(7), 457-479.
- Köksal, S. (1986). *Refah toplumunda getto ve Türkler*. Teknoğrafik Matbaacılık.
- Martin, P. L. (1991). *Bitmeyen öykü: Batı Avrupa'ya Türk işçi göçü özellikle Federal Alman Cumhuriyeti'ne*. Ankara Uluslararası Çalışma Bürosu.
- Turan, K. (1997). *Almanya'da Türk olmak*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Yakar, Y. M. (2016). Türk çocuk edebiyatında göç olgusu. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 58, 339-353.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

II. After World War II, when Germany began to develop its industry at a rapid pace, it faced the problem of labor shortages from the mid-1950s. It demanded labor from countries with surplus labor forces, and these countries responded to these demands. Turkey is also among the responding countries. The first Turkish worker migration to Germany consisted of workers who came on their own initiative between 1956-57. First-arriving workers contacted German organizations and employers with their own means and formed the first informal Turkish immigrants (Akkaya, 2006). The "Labor Recruitment Agreement" dated 31.10.1961 signed with the Federal Republic of Germany in the future is also

accepted as the beginning of the departure of Turkish workers to European countries to work (Köksal, 1986, p. 56).

European countries initially approached the recruitment of the labor force only economically. They did not take into account the social problems that would occur in later times. However, migration is not only economic. In addition to the economic aspect, there are sociological, psychological, social, cultural, religious, and educational aspects. The Turks who immigrated to European countries have faced many problems, especially in cultural, linguistic, and educational matters.

The “Foreigners Law” has caused immigrants to have problems with many issues. Since the beginning of the migration movements, immigrants, especially Turks, who have reached a growing and crowded population, have begun to be perceived as enemies by German society (Gölbaşı, 2010).

Literary works are about events that develop around people. In this direction, it is possible to see that the events experienced by the people who migrated are included in the literary works (Yakar, 2016) Migration of a person from the place where he was born and raised to another place brings with it various difficulties. Writers/artists, who are the voice of society, have also reflected these difficulties in their works.

Gülten Dayıoğlu, one of the most important writers of children’s literature, gave place to the problem of emigration, one of the most important problems of the period, in her works when she started her literary life. In his works, Dayıoğlu mentioned in detail the problems faced by immigrants in the places where they migrated and when they returned home.

Children who went to Germany with their families at a young age or were born in Germany did not learn enough of their native language. They could not spend much time with their families because their parents worked, and they grew up in the hands of a caregiver. Children who are far from their parents and therefore Turkish culture and values are alienated from their own language and culture; They were raised like a German in the German value system (Gölbaşı, 2010).

In this study, it is aimed to determine the difficulties experienced by all immigrant children, especially the character of Atıl, in Gülten Dayıoğlu’s work named “*Yurdumu Özledim.*” Despite the fact that the problems experienced by Turks living abroad find their place in literary works when the literature is scanned, it is seen that there are very few studies on these subjects. *Yurdumu Özledim* novel is one of the works that bring to light the problem of education, language, and culture brought about by foreign migration. The relevant study will contribute to the elimination of the deficiency in the literature.

Answers to the following subproblems were sought in the study:

How are the difficulties experienced by families who left their countries for economic reasons and migrated to Germany reflected in the work we examined.

A qualitative research design was used in this study, which was conducted using a screening model in order to identify the language, cultural and educational problems caused by the phenomenon of migration.

During the determination of the problems faced by Turks living in Europe in literary works, Gülten Dayıoğlu’s work named *Yurdumu Özledim* was examined.

In this research, document analysis was used as a data collection technique. Document analysis includes the analysis of written materials containing information about the case or cases aimed to be investigated (Yıldırım and Şimşek, 2013, p. 217).

In Gülten Dayıoğlu's work titled *Yurdumu Özledim*, the expressions considered as the problems faced by the European Turks were primarily determined by the researcher. Then, these expressions were examined by one associate professor and two research assistants working in the field of Turkish Education, and they were asked to indicate whether these expressions expressed the problems identified by the researcher. The problem where there are differences of opinion among the researchers and the field of the problem were discussed, and the problem in question was placed in the relevant field.

Content analysis, one of the qualitative data analysis techniques, was used in the evaluation of the data in the research.

The education of children and young people who were born in Germany, who came to Germany at a young age, at school age, or during adolescence, and who cannot learn the language has largely remained unfinished. Children who came to Germany at a young age or were born in Germany and received pre-school education, and thus know the language of the country in which they live, usually succeed in their school life.

First-generation immigrants who do not know German, and do not make any effort to learn it, are isolated from the culture and language of German society since neither Turkish nor German is fully taught in the education system. Children cannot reach enough written sources in Turkish, and the second generation Turkish immigrant children could not learn either their mother tongue Turkish or German sufficiently (Turan, 1997, pp. 125-127).

The migration movement affects not only the economic situation of people. In addition to their economic situation, it also affects their social and cultural life. Immigrant Turkish families grew up in Turkish culture and then started to live in German culture. As a result, they could neither fully experience Turkish culture nor fully experience German culture. They vacillated between the two cultures.

The problems expressed in Gülten Dayıoğlu's work, which is the subject of our study, are not only specific to Turks but also seen as problems experienced by citizens of other countries. In this respect, Dayıoğlu's novel *Yurdumu Özledim* is important for Turkish literature and other countries' literature.

The statements expressed in the related work are answers to the questions that shape the study. It has been determined that the Turks who immigrated to Europe have problems in the work field of language, culture, and education.

Dayıoğlu's work titled *Yurdumu Özledim* is one of the works that reflect the problems experienced by the citizens of the country abroad to which she belongs. Therefore, reflecting the works on the problems experienced by immigrants in the education processes will undoubtedly be a guide for people who will live abroad to avoid problems.